

Администрация на Президента

ГОДИШЕН ДОКЛАД

НА КОМИСИЯТА ПО ПОМИЛВАНЕТО

23 ЯНУАРИ 2015 г. –
22 ЯНУАРИ 2016г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

- 1. Цели и приоритети на Комисията по помилването**
- 2. Дейност по разглеждане на молби за помилване и статистически данни**
 - 2.1 Движение на молбите
 - 2.2 Профил на осъдените молители
 - 2.3 Профил на неосъдени молители – близки и адвокати на осъдените
- 3. Практика на Комисията по помилването**
 - 3.1 Предложения за прекратяване на разглеждането
 - 3.2 Предложения за отказ от упражняване на правото на помилване
 - 3.3 Предложения за помилване
- 4. Изводи и препоръки на Комисията по помилването**

На основание чл. 7(4) от Правилата за работа на Комисията по помилването (ПРКП),
утвърдени с Указ № 80/23.02.2012 г. и изменени с Указ № 23/18.02.2014 г. на Президента на Република България

1. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ НА КОМИСИЯТА ПО ПОМИЛВАНЕТО ПРЕЗ 2015

Комисията по помилването при Президента е помощен експертен съвещателен орган, който подпомага упражняването на правото на помилване, предоставено на държавния глава от чл. 98, т. 11 от Конституцията и делегирано на Вицепрезидента с Указ № 13/23.01.2012 г. Комисията:

- разглежда молби за помилване, които докладва на Вицепрезидента с мотивирани предложения по всяка от тях;
- подпомага идейното изграждане и провеждането на държавната политика по помилването, като изготвя експертни становища, провежда изследвания, събира и анализира съдебна практика и др.;
- съдейства за изграждането на правозащитни стандарти в рамките на държавната политика по помилването, като обобщава, анализира и оповестява резултатите от своята работа.

Структурата, съставът и правилата за работа на Комисията са определени с Указ № 80 на Президента от 23.02.2012 г., изменени с Указ № 23 на Президента от 18.02.2014 г. Изменението разширява възможността като непостоянен (ротационен) член на комисията да бъдат привлечани различни подходящи специалисти от Администрацията на президента.

През 2015 г. съставът на Комисията по помилването бе обновен, като на мястото на временния член Пламен Конов от ноември 2015 г. встъпи Пламена Бориславова.

В рамките на **Стажантската програма**, създадена през 2012 г., към Комисията работиха общо 4 курса от общо 22 студенти по право, публична администрация и други хуманитарни науки от университетите в София. В рамките на стажантското обучение завърши изследването на практиката по помилване по отношение на извършители на трафик на хора. През юни 2015 г. бе проведено практическо обучение на стажантите по

въпроси на изпълнението на наказанията и приложението на чл. 23-25 от НК (определяне на общо наказание при множество престъпления), което бе водено от гост-лектор от ВКП (Пламен Пачев).

През 2015 г. основна цел на Комисията беше да осигури устойчивост на достигнатия информационен и експертен стандарт на политиката по помилване с оглед това практикуването му да бъде необратимо и независимо от персоналия състав на Комисията.

За целта Комисията:

- продължи да въвежда информация в **електронна система за управление на дейността си, която изцяло дигитализира** процеса по разглеждане, решаване, архивиране и статистическо обработване на данните от молбите за помилване, поддържа електронни папки за всеки молител и **генерира статистическа информация по множество показатели, достъпна пряко през електронната страница на държавния глава**. Системата се ползва, за да могат гражданите да следят в реално време работата на Комисията и резултатите от нея (система 'open data'). По данни от университети и изследователски институти така изнесената информация се ползва за научни и образователни цели, като през 2015 г. е била в основата на научни доклади, представени на научни конференции. Системата улеснява самата Комисия при аналитичното обобщаване на нейната практика и извеждане на тенденции, с които да съобразява дейността си. През 2015 г. беше изцяло въведена информацията от преписките по молбите за помилване за 2012 г. и 2015 г.

- интегрира актуални към момента **изследвания по наказателноправни проблеми** в дейността на Комисията, включително в обучителната част на Стажантската програма.

- продължи да развива **партньорските отношения с органите от системата за изпълнение на наказанията, на прокуратурата и на съда**. През 2015 г. усилията бяха съсредоточени в осигуряване на устойчивост на постигнатото ниво на информационен и аналитичен обмен въпреки редица затруднения, породени от структурни и персонални промени в системата на изпълнение на наказанията. В рамките на партньорските отношения с ВКП и съда бяха проведени серия работни срещи по конкретни въпроси на съдебната и прокурорската практика, свързани с изясняване на въпроси от значение и за помилването, а авторитетни магистрати с дългосгодишен опит участваха в обучителни мероприятия на Стажантската програма на Комисията. Комисията поддържа диалог и с Министерството на правосъдието по проблеми, свързани с приложението на Европейската конвенция по правата на човека.

- продължи практиката по **периодично отчитане на дейността** чрез тримесечни аналитични и статистически отчети, публикувани на електронната страница на държавния глава, както и чрез актуализиране на статистическата информация, генерирана от електронната система за управление на дейността.

2. ДЕЙНОСТ ПО РАЗГЛЕЖДАНЕ НА МОЛБИ ЗА ПОМИЛВАНЕ

През четвъртата мандатна година Комисията е провела **26 заседания**, на които е решила **общо 487 молби** (от които 469 подадени през мандатната година и 60 заварени) за общо **395 осъдени лица**. Общият брой **молители е 401**, от които **33** са близки на осъдения и **23** са адвокати. Осъдените лица, които само лично са молили да бъдат помилвани, са **345**. Количествените данни не се отклоняват съществено от тези за предходната мандатна година, като се отчита незначително покачване на броя на подадени и разгледани молби и броя на адвокатите, които са представлявали осъдени лица в производството по разглеждане на молбите.

През четвъртата мандатна година Комисията е направила 10 предложения за помилване, от които 6 са били уважени.

2.1. Движение на молбите

През 2015 г. не се наблюдават отклонения в **средния брой на постъпващите молби на месец** (около 40-45). Относително повишен е броят на прекратените преписки, сред които основен дял продължават да имат молбите, подавани повторно след скорошно неблагоприятно за молителя произнасяне на Вицепрезидента. Средномесечният брой на молбите, които се разглеждат по същество, е запазен и съвпада със средномесечния брой за предходните президентски мандати при равни други условия (отсъствие на резки изменения на законодателството, липса на предстояща или скоро настъпила промяна в титуляра на правото на помилване и др.).

Броят на решените молби и **сроковете за тяхното разглеждане** и решаване **зависи от навременното получаване на информация**, която Комисията изисква от други държавни органи, най-съществените от които са затворните администрации.

През 2015 г. срокът между поискването и получаването на справките за осъдените от ГД „Изпълнение на наказанията“ към Министерството на правосъдието бе необичайно дълъг по отношение на по-голямата част от справките (над 60%) в сравнение с миналите мандатни години, въпреки постоянните усилия на Комисията за ускоряване на административното придвижване на документите¹. Това забавяне удължава срока между подаването на молбата и произнасянето на Комисията, въпреки че Комисията разглежда и решава молбите до седем работни дни от получаването на справките. В резултат на това е относително увеличен броят на многократно подадените молби от едни и същи молители, обезпокоени, че не получават отговор в очаквания от тях срок. За отчетния период от затворите са получени общо 329 справки.

Най-кратки са сроковете за информационен обмен с органите на съда и прокуратурата.

¹ През първото тримесечие закъсняваха 66 молби от изпратени за справки 100. През второто тримесечие срокът между поискването и получаването на справките за първи път от началото на мандата надхвърли 3 месеца. През април са получени общо 30 от очакваните 64 справки, а през май -- 1(една) от чакани общо 84, като всички получени са изготвени от затворите около и над 2 месеца преди изпращането им в Комисията. По един случай справка е получена 6 месеца след поискването ѝ. През юли са получени само 9 от очакваните 63 справки, а през и септември не е получена нито една от справките, поискани през съответния месец. През последното тримесечие ритмичността на получаването на справките временно се възстанови, но в началото на 2016 г. отново бе констатирано забавяне.

Таблица 1: Обща справка за движението на молбите за помилване ²															
	Заварени	ПОЛУЧЕНИ	РЕШЕНИ с предложение за										ВИСЯЩИ пред КП в края на периода (разпре- делени)	Чакат справки (края на мес.)	
			Общо решени	Прекратяване								Отказ			Помилване
				общо	Няма нови обстоятелства след постановен отказ	Изтъряно наказание (вкл. глоба)	Починал молител	Молителят не търси помилване (амнистия, реабилитация, опрощаване на изпитателен срок, др.)	Неприложимо помилване (висящ процес, чуждестранна присъда, давност)	Молителят отказва съдействие/оттегля молбата					
01-2015 г.	60	43	13	2	2	0	0	0	0	0	11	0	3	55	
02-2015 г.	90	33	59	6	6	0	0	0	0	0	52	1 ³	34	74	
03-2015 г.	64	34	14	1	1	0	0	0	0	0	12	1 ⁴	0	68	
04-2015 г.	84	35	52	3	2	0	0	0	0	1	49	0	0	52	
05-2015 г.	67	30	49	11	10	0	0	0	0	1	36	2 ⁵	0	48	
06-2015 г.	48	42	40	1	1	0	0	0	0	0	39	0	0	60	
07-2015 г.	50	47	31	5	3	1	0	1	0	0	26	0	0	67	
08-2015 г.	66	34	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	69	
09-2015 г.	100	33	52	9	9	0	0	0	0	0	42	1 ⁶	0	81	
10-2015 г.	81	54	60	6	5	0	0	0	1	0	53	1 ⁷	0	77	
11-2015 г.	75	37	40	7	6	0	0	0	1	0	34	0	0	62	
12-2015 г.	72	46	68	10	8	0	0	0	2	0	54	4 ⁸	0		
1-2016 г.	50	18	9	5	4	0	0	0	1	0	3	0	0		
ОБЩО 2015 г.	60	469	487	66	57	1	0	1	5	2	411	10	0	80	
ОБЩО 2014 г.	70	446	455	53							401	1			
ОБЩО 2013 г.	71	588									497	9			
ОБЩО 2012 г.	179	838									844	4			
ОБЩО 2012-2015г.	2520	2517									340	2154			24

² Мандатната година започва на 23.01.2014 г. и продължава до 22.01.2015 г. Представените данни обхващат този период.

³ Уважено с Указ № 30/16.02.2015 г.

⁴ Уважено с Указ № 49/19.03.2015 г.

⁵ Едното предложение е уважено с Указ № 92/25.05.2015 г., другото е отхвърлено.

⁶ Уважено с Указ № 166/01.10.2015 г.

⁷ Уважено с Указ № 176/30.10.2015 г.

⁸ Едно предложение е уважено с Указ № 195/04.12.2015 г., три са отхвърлени.

Заседание, дата	Брой молби			
	Разпределени (за докладване в заседание)	докладвани	решени	Молби с удължен срок за разглеждане
XLXXXXXII, 15.01.2015 г.	13	13	13	
XLXXXXXIII, 12.02.2015 г.	34	34	34	
XLXXXXXIV, 19.02.2015 г.	25	25	25	
XLXXXXXV, 5.03.2015 г.	14	14	14	
XLXXXXXVI, 2.04.2015 г.	25	25	25	
XLXXXXXVII, 09.04.2015 г.	16	16	16	
XLXXXXXVIII, 30.04.2015 г.	11	11	11	
XLXXXXXIX, 07.05, 2015 г.	23	23	23	
XLXXXXXX, 21.05. 2015 г.	25	25+ 1	26	1 молба, спряна в предходен период за изчакване на допълнителна медицинска информация, решена с отказ
XLXXXXXXI, 3.06. 2015 г.	26	26	26	
XLXXXXXXII, 17.06/2015 г.	14	14	14	
XLXXXXXXIII, 02.07.2015 г.	16	16	16	
XLXXXXXXIV, 16.07.2015 г.	15	15	15	
XLXXXXXXVI, 01.09.2015 г.	4	4	4	Изслушване на социален работник по висяща молба, разпределена за доклад за 03.09.2015 г.
XLXXXXXXVI, 03.09.2015 г.	17	17	17	Молбата, по която е проведено изслушването, решена с отказ
XLXXXXXXVII, 10.09.2015 г.	21	21	21	
XLXXXXXXVIII, 30.09.2015 г.	11	11	9	2 спрени молби за допълнително обсъждане
XLXXXXXXIX, 15.10.2015 г.	19	19	18	1 спряна молба е решена с предложение за помилване
XLXXXXXXX, 22.10.2015 г.			20	
XLXXXXXXXI, 29.10.2015 г.			21	
XLXXXXXXXII, 05.11.2015 г.			13	1 молба спряна за допълнително проучване на случая на място (осъществено на 26.11.2015 г.)
XLXXXXXXXIII, 19.11.2015 г.	29	29	27	Проведено обсъждане на практика на ЕСПЧ по повод спрени молби
XLXXXXXXXIV, 03.12.2015	16	16+1	17	1 спряна молба е решена с предложение за помилване
XLXXXXXXXV, 9.12.2015 г.			22	
XLXXXXXXXVI, 17.12.2015 г.	30	30+2	32	2 спрени молби са решени с предложение за помилване
XLXXXXXXXVII, 14.01.2016 г.	8	8	8	
ОБЩО: 26 заседания			487	

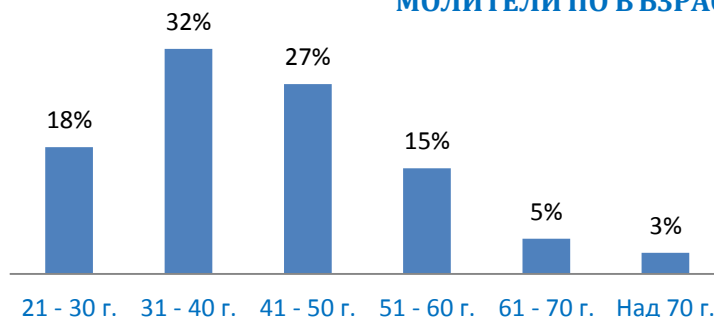
2.2 Профил на осъдените молители

2.2.1. Личен профил

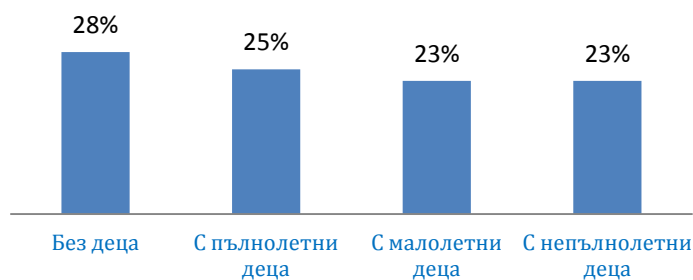
През 2015 г. са подадени общо 25 молби от 16 осъдени жени, които изтърпяват наказание в затвора в Сливен. Относително увеличение на техния брой се наблюдава през месец септември (подадени 6 молби), през който бе издаден президентски указ за помилване на затворничка с остатък от наказанието. Останалите осъдени са мъже.

В сравнение с 2014 г. възрастовият профил на молителите е практически идентичен. И през 2015 г. **най-младите молители са на възраст 23/24 години.**

ГРАФИКА 1: ПРОФИЛ НА ОСЪДЕНИТЕ МОЛИТЕЛИ ПО ВЪЗРАСТ

ГРАФИКА 2 : ПРОФИЛ НА ОСЪДЕНИТЕ МОЛИТЕЛИ ПО ПРИЗНАК „РОДИТЕЛ“
(данни за 300 осъдени)

Продължава тенденцията осъдените **непълнолетни и млади пълнолетни да не са мотивирани да търсят помилване.** За тази група затворната институция, която най-често е поправителен дом, изпълнява в много голяма степен социално-закрилна функция и предлага условия, възприемани от осъдените като благоприятни спрямо живота на свобода. Тези тревожни констатации Комисията потвърждава за четвърта

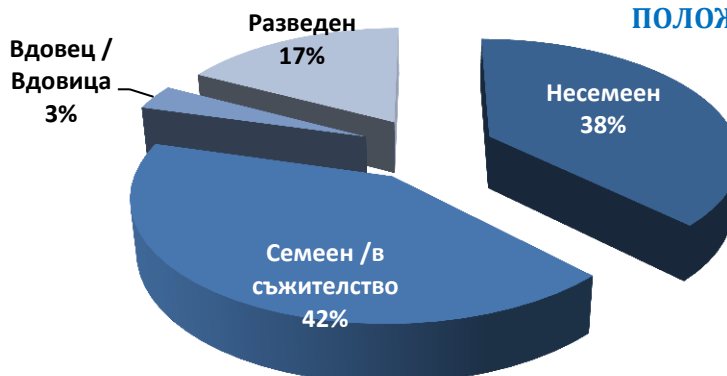
поредна мандатна година.

Най-активна в търсенето на помилване продължава да е групата в активна трудоспособна възраст. Осъдените между 25 и 45 години надхвърлят 70% от всички молители.

От общо 300 осъдени, за чието семейно положение са налице данни, почти половината са **родители** на ненавършили пълнолетие деца, за които са длъжни да полагат грижи. Преобладават родителите, които нямат умения и мотивация да полагат системни грижи за децата и близките си.

Налице е отчетлива група осъдени, които са биологични бащи на деца, с чиято майка осъденият няма семейство или то се е разпаднало. Децата се отглеждат самостоятелно от други лица или са настанени в институции, тъй като осъденият не ги е припознал и поради липса на брак с майка им за него не съществува предположение за бащинство.

ГРАФИКА 3 : ПРОФИЛ НА ОСЪДЕНИТЕ МОЛИТЕЛИ СПОРЕД СЕМЕЙНОТО ИМ ПОЛОЖЕНИЕ

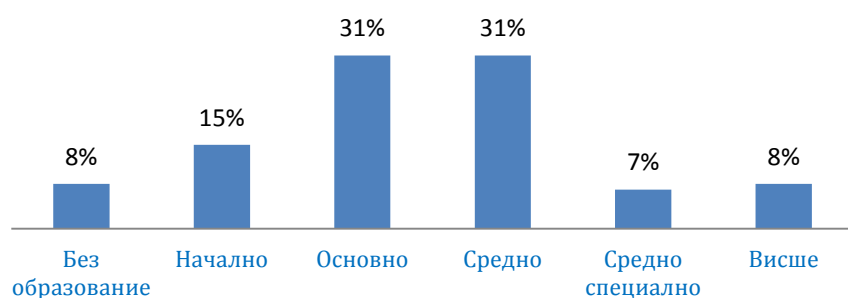

Нараства броят на осъдените молители, които не са създали семейства и нямат деца.

Близо половината от осъдените молители (49%) нямат никаква професия и никога не са работили нищо. Те са практически социално изключени и водят престъпен начин на живот, като се издържат основно от користни престъпления и периодични престои в затвора. По-голямата част от тях нямат навършени 40 години.

ГРАФИКА 4: ОСЪДЕНИТЕ МОЛИТЕЛИ ПО ОБРАЗОВАНИЕ

(данни за 390 молители)

имат и съответната квалификация. Отделни са молителите, които са заети в търговията, хуманитарни специалности, лекарски професии или наука.

Молителите без трудови навици и умения (дял от 65-70%) изцяло включват най-слабо образованите групи (общо над 50% от всички молители), в които достигнатото образователно равнище, доколкото такова съществува, не е източник на реални знания. През последните три години се забелязва тенденция на намаляване на групата на формално необразованите от 25 % през 2013 г., през 15 % за 2014 г. до 8 % през 2015 г. Въпреки това остават много високи равнищата на функционална неграмотност (устойчиво около 22 %) в съчетание с липсата на определени професионални умения⁹.

2.2.2. Престъпен модел и риск от рецидив

Осъдените 395 молители са извършили общо 518 престъпления, сред които преобладават посегателствата с елемент на насилие – убийства, телесни повреди, сексуални престъпления, грабежи и др. (общо 254). От тях 155 са застрашили или отнели човешки живот (130 са убийства), а 32 са сексуални. Всички престъпления срещу деца и някои престъпления срещу възрастни роднини на дееца принадлежат към тази група.

Другата голяма група са **користните престъпления** (общо 211, от които 121 не включват елемент на насилие). Почти всички посегателства срещу уязвими пострадали (лица в късна зрялост, с увреждания, социално слаби и др.) са користо-насилствени.

Отделни са случаите на извършени стопански (10), документни (11) или длъжностни престъпления (2), организирана престъпна дейност (3), данъчни престъпления (1). Относително по-значима група са транспортните (19) и други общоопасни престъпления (30). Извършителите на транспортни престъпления най-често са наказани с шофиране в пияно състояние на фона на многократни предходни подорбни нарушения.

С изключение на няколко пътнотранспортни престъпления и случаи на непредпазливо причиняване на смърт, всички останали престъпления са умишлени.

⁹ В същото време относителното намаляване на групата на неграмотните може да се дължи и на допускани парадоксални неточности в изходните данни – в работата си Комисията често среща несъответствия в документираната информация за образованието на един и същи молител към един и същи момент, като най-често като завършено му е приписано образователно равнище, което той предстои да получи, като често вместо начално, образованието е посочено като основно.

Едва 14% от молителите (по-малко от 50 души) са осъдени за престъпление, което е първо в живота им. Всички останали в миналото са били наказвани, като само 18 от тях са успели да се **реабилитират**, преди да извършат престъплението, по повод което молят за помилване.

Дял от 81% са извършили актуалното престъпление като **рецидивно**, без да са реабилитирани за предходното. В 12 % от случаите с това деяние е нарушен изпитателен срок на условно осъждане или условно предсрочно освобождаване (два случая). При тези молители най-често се установява престъпен модел в процес на стабилизация или ескалиране.

Само в 4% рецидивът е по-скоро случаен и деецът не разкрива трайни криминални нагласи. В 75% от всички разгледани случаи **рецидивът е осъществен в рамките на устойчив или ескалиращ престъпен модел.**

ГРАФИКА 5 : НИВА НА РЕЦИДИВНИЯ РИСК
(общо 371 молители, за които са налице данни)

Той не се повлиява от предходно наложената наказателна репресия поради криминогенни обстоятелства, свързани с ранно оформен начин на живот на молителя на свобода, неговата среда и умения за законосъобразно справяне, включително недостига на подкрепа от обществото и държавата за полесно вграждане след напускане на затвора.

При по-голямата част от осъдените молители, изтърпяващи наказанието си в затвор, **рецидивният риск** е измерен в средни стойности, като относително голяма е групата на осъдените с висок риск (20 %).

Профилът по този показател не отчита разлики с предходните мандатни години.

Потвърждава се с по-висока категоричност установената още от първата мандатна година **зависимост между образователни и трудови дефицити и развитие на модели на престъпно поведение.** Ниското образование, функционалната неграмотност и липсата на трудови навици и опит са характерни за молители с устойчив престъпен модел, изграден като житейска стратегия за набавяне на издръжка и справяне с трудности. В тези групи над 80 % от молителите са със среден и висок риск от рецидив, обусловен от множество дефицити в зоните на динамичните рискови фактори (вж.по-долу). В тези групи дефицитите в образованието са директно свързани с формирането на личността в криминогенна референтна среда с ограничени ресурси за законосъобразен начин на живот, вкл. развитие на вредни и асоциални навици (алкохолна, наркотична или хазартна зависимост), неумение за законосъобразно придобиване и управление на издръжка, липса на образователни интереси и мотивация за лично развитие, отсъствие на пълноценни приятелства и семейни връзки.

Наличието на ескалиращ или устойчив престъпен модел обичайно се установява при осъдени със стойности на рецидивния риск около и над средните нива на средния (над 50 точки) и високия (над 80 точки). При всички тях като проблемни зони на риска се очертават нагласите (62 %), отношението към извършеното (35%) и начинът на живот и обкръжение (29%). Много често се откриват взаимносвързани дефицити в зоните на уменията за общуване, семейно-брачните взаимоотношения, емоционално-психологични фактори, алкохолизъм.

ГРАФИКА 6: ПРОФИЛ НА ОСЪДЕНИТЕ МОЛИТЕЛИ, ИЗТЪРПЯВАЩИ НАКАЗАНИЕ В ЗАТВОР, ПО ДЕФИЦИТНИ ЗОНИ НА РИСКА ОТ РЕЦИДИВ

(общо 371; сумата от процентите надхвърля 100, тъй като молителите често имат дефицити в повече от една зона)

При тези молители, представляващи между 40% и 80% от всички, отсъства осъзнаване на тежестта, опасността и вредата от извършеното, както и на причините, довели до извършването му. Отношението към реализираната престъпна дейност е равнодушно и безкритично, към наложеното наказание – негодуващо и самосъжалително, а към институциите и обществото – враждебно и неискрено. Към пострадалите от престъпленията тези извършители са безразлични или отмъстителни, като способността им да изпитват съпричастност към другите и вина за причинените им страдания е сериозно нарушена или отсъства.

Рискът от утежняване или повтаряне на наказателната препресия при евентуален рецидив у тези молители не поражда притеснения или мотивация за промяна в посока към законосъобразно поведение, ако изобщо се осъзнава като неблагоприятен. Липсват и други стимули за водене на различен и позитивен начин на живот, както и усилия за изграждане на трудови навици, повишаване на образованието, преодоляване на зависимости или повишаване на ресурсите за законосъобразно справяне по друг начин. Тези молители са емоционално незрели и поведенчески нестабилни, с ограничени, еднотипни и повърхностни социални контакти и еднообразен, фиксиран върху непосредствените битови потребности начин на живот.

Повечето молители от тази категория са формирали престъпни навици под влияние на семейната и непосредствено обкръжаващата ги среда още в младежка възраст на фона на ранно отпадане от училище, ранен опит с настаняване в изправителни заведения, липса на здравни и родителски грижи. Липсата на критичност към извършеното е подсилена от средата, в която молителите живеят и която не подкрепя законосъобразно поведение и не санкционира незаконосъобразен начин на живот.

При тези лица криминализацията е настъпила и на фона на неефективност на превантивните държавни политики, обобщено известни като „защита на деца в риск“. Вместо закрилна и възпитателна политика в детството спрямо някои осъдени са предприемани неподходящи за деца репресивни мерки, задълбочили проблемите при развитието и социализацията им, които са и сред предпоставките поправителният процес

спрямо тях по-късно да не се развива. При други изобщо не са били предприемани никакви мерки, поради което тези лица нямат никакъв опит с функционирането в нормативно регулирана среда и съобразяване с правила и са стабилизирали агресивен или егоцентрично-меркантилен тип поведение без представи, че е възможен и друг. Поради типичния за тях недостиг на позитивен социален опит и ресурс за социализация поправителният процес в срока на лишаването от свобода е по правило в застой, а когато се развива, той е бавен, колеблив, противоречив и не успява да преодолее стабилизираните криминални стереотипи.

Описаните дефицити очертават профил на лица, които не преживяват извършеното от тях като укоримо, считат се за жертва на несправедливо и злонамерено правосъдие и нямат мотивация и нагласи да преосмислят и променят поведенческите си стереотипи в посока да решават житейските си предизвикателства по непрестъпен начин.

Видно от криминалното им минало и поведението им в затвора тези осъдени не се повлияват от наказателна репресия. Повечето от тях не се плашат от перспективата да бъдат периодично затваряни в места за лишаване от свобода, където те получават здравни и социални грижи, вкл. прехрана, подслон, лично внимание, социални контакти, възможност за полагане на труд, достъп до образование и квалификация, като социалната среда им е позната и я преживяват като приятелска. Наказанието има само превантивен ефект, доколкото ограничава възможността им да рецидивират в срока на изтърпяването му.

При редица осъдени престъпното поведение е обусловено от **алкохолна злоупотреба, поведенческите проблеми при която не са преодоляни и в условия на изолация**. Всички молители от тази група са осъдени за тежко насилствено престъпление, извършено в алкохолно опиянение и застрашило или завършило с отнемане на човешки живот по нелеп или незначителен повод.

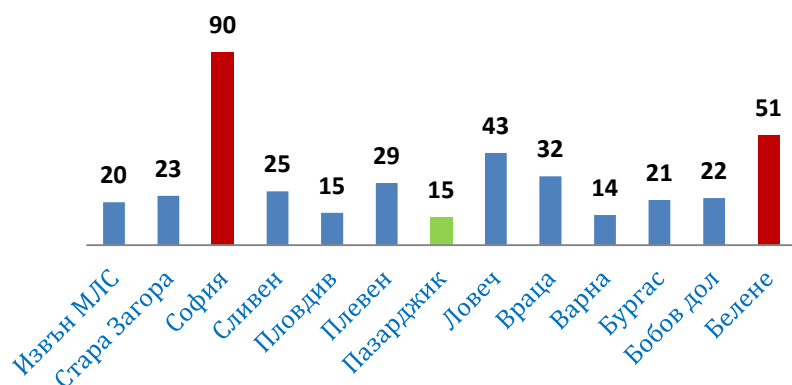
2.2.3. Местоизтърпяване

От 395 осъдени молители 20 не изтърпяват наказанието си в затвор, тъй като не са осъдени на ефективно лишаване от свобода към момента на разглеждане на техния случай, укриват се или прсъдата все още не е приведена в изпълнение.

През 2015 г. най-много молби са разгледани за осъдени, **изтърпяващи наказание в затвора в София**, като броят им надхвърля с 40% този за предходната мандатна година.

На второ място, с близо наполовина по-малко молби, е затворът в **Белене**, при който също се отчита двукратно увеличение спрямо 2014 г. При всички останали затвори (с изключение на този в Пазарджик, при който се отчита слабо покачване) е налице **спад в броя на молбите**. Той е най-чувствителен по отношение на затвора в Стара Загора, молбите от който са наполовина по-малко спрямо предходния отчетен период.

ГРАФИКА 7: БРОЙ ПОДАДЕНИ МОЛБИ ПО МЕСТОИЗТЪРПЯВАНЕ НА НАКАЗАНИЕТО

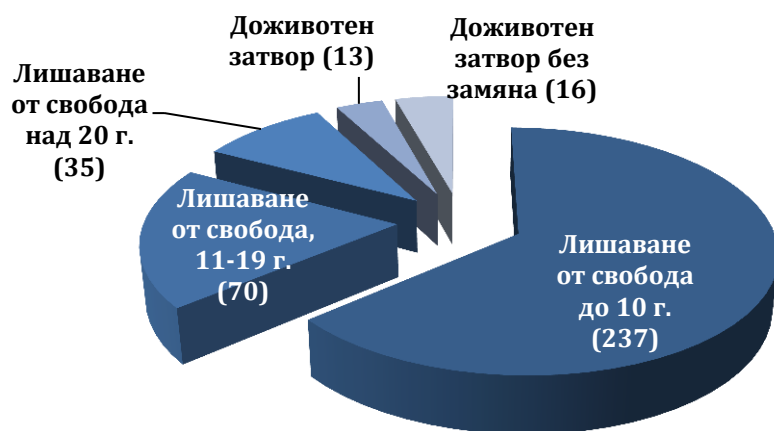

Продължават да са необичайно малко с тенденция да намаляват разгледаните молби на затворници от големите затвори във Варна и Бургас.

Устойчивите нива на молбите от затвора в Ловеч се дължат и на факта, че в него са някои от специализираните здравни заведения и осъдени с по-сериозни заболявания, които са и чести молители, изтърпяват наказанието си там.

2.2.4. Изтърпявани наказания

От осъдените молители 371 изтърпяват наказанието си в затвор, като най-много от тях изтърпяват лишаване от свобода за срок до 10 години. Малък е дялът на осъдените на

ГРАФИКА 8 : ПРОФИЛ НА МОЛИТЕЛИТЕ ПО ВИДА НА ОСНОВНОТО НАКАЗАНИЕ

искане на молителя е опрощаване на основното наказание лишаване от свобода. През 2015 г. 6 молители са помолили да бъдат помилвани от условно лишаване от свобода.

най-тежките наказания (доживотен затвор и доживотен затвор без замяна), които общо за страната формират популация от над 160 осъдени, а молителите са по-малко от 30. Повечето от осъдените на тези наказания молители подават често еднотипни молби („редовни молители“).

Допълнителните наказания **глоба, конфискация и лишаване от права** са били изтърпявани съответно от 32, 3 и 4 осъдени, но само в отделни случаи молбата за помилване е подадена изрично за помилване на глоба. В останалите случаи основното

2.2.5. Мотиви на осъдените молители

ГРАФИКА 9: МОЛБИТЕ НА МОЛИТЕЛИТЕ ПО МОТИВИ

(сборът на процентите надхвърля 100, тъй като повечето молители са посочвали повече от един мотив)

В структурата на мотивите, с които молителите търсят помилване, се съдържа **само една разлика в сравнение с предходните мандатни години** и тя е свързана с дела на твърденията, представляващи по същество предпоставки за условно предсрочно освобождаване (УПО).

Както Комисията многократно е изтъквала, този институт е конкурентен на помилването и има предимство пред него, когато предпоставките за прилагането му са налице. В проведените през 2012-2013 г. изследвания свои Комисията установи, че в практиката е налице смесване на тези два инструмента за облекчаване на отговорността, като самите молители трудно се ориентират в разликите между тях. **В резултат на последователно провежданата от Комисията политика по отстояване на предимството на условното предсрочно освобождаване, за период от три мандатни години делът на молителите, които търсят помилване, като се позовават на предпоставки за УПО, е свит наполовина.** Тези молители вече изтъкват други обстоятелства в подкрепа на молбата си.

По отношение на останалите групи мотиви разлики с предходни мандатни години почти не се установяват. Отново преобладават твърдения за настъпили **хуманитарни обстоятелства**, чийто дял отново е около 70%. Запазен е и делът на молителите с твърдения за несправедливо осъждане (устойчиво 16-17 %) и за настъпило разкаяние (устойчиво 27-30 %), както и на молителите с оправдателни мотиви (устойчиво 14-15%).

Водещо място сред хуманитарните мотиви заемат твърденията за **тежко здравословно състояние**, което по оценка на молителя е несъвместимо с ефективно изтърпяване на наказанието и води до неговата прекомерност или нецелесъобразност.

Данните по преписките показват, че **80% от позовавателите са на такива твърдения са клинично здрави.** Налице е спад от 15 % спрямо 2013 г. и от 6 % спрямо 2014 г., т.е. **намалява броят на молителите, които търсят милост, излагайки недостоверни твърдения за здравето си.**

Сред останалите, при които се установяват заболявания, преобладават неинвалидизиращите състояния (67 %), главно телесни (94 % от тях). Седем от осъдените страдат от телесно инвалидизиращо заболяване, а при девет основното оплакване е личностово разстройство или лека умствена изостаналост, които не изключват вменяемостта, налице са от ранна детска възраст и съдът ги е съобразил при определяне на наказанието.

Другата голяма група хуманитарни обстоятелства са **семеините**. Обичайно те се отнасят до твърдения за тежко финансово положение на семейството, затруднения на близките да поемат грижи за деца или болни роднини или опасност дете или родител на осъдения да остане без грижи. В повечето случаи е установено, че молителят не е полагал никакви или не е полагал адекватни грижи за близките си и няма ресурса и нагласата да се грижи за тях. В отделни случаи неблагоприятното положение на уязвимия близък е създадено от самия молител с извършеното от него престъпление.

По отделни случаи е установено, че **молителят се укрива от правосъдието**, поради което присъдата не е приведена в изпълнение. Мотивите, с които тези лица търсят помилване, са свързани с твърдения за несъпричастност към престъплението, за което са осъдени. През 2015 г. намаляват молбите, изготвени от или със съдействието на адвокат, чието съдържание и аргументация са идентични с група молби от 2014 г. В тях обичайно се излага висока самооценка на дееца като ценен за обществото гражданин и се твърди прекомерност и нецелесъобразност на наказанието, което според молителя ще попречи на кариерното и личното развитиена осъдения, ще му нанесе единствено вреди, без да допринесе за неговото положително развитие и ще причини несгоди на близките му.

Аргументът, че наказанието е несправедливо и неефективно с оглед вида си, е типичен главно за осъдените на **доживотен затвор без замяна**, които се стремят чрез помилване да

получат замяна на наказанието с по-леко (с доживотен затвор или лишаване от свобода за срок от 30 години). За тях помилването е единствената възможност за облекчаване на репресията, поради което аргументацията гравитира предимно около оспорване на хуманността на наказанието, а не на тежестта на извършеното.

През 2015 г. **не са подавани молби, в които се търси единствено снизхождение без конкретна мотивация.** В предходните години такива молби изхождат от редовни молители, които периодично получават отказ. Те най-често изразяват обща обърканост и неудовлетвореност от житейското положение на осъдения, неяснота на бъдещите житейски перспективи, наличието на стрес, съкрушеност от някаква житейска загуба, изреждане на преживени в миналото нещастия или просто биографични сведения, неконкретни здравословни оплаквания. През 2015 г. този вид мотивация отстъпва на други видове мотиви.

2.2.6. Искания на молителите относно вида на държавната милост

Молбите за помилване се отнасят типично до опрощаване изцяло или отчасти на неизтърпяната част от наказанието лишаване от свобода, когато е наложено ефективно. При наложени двете най-тежки наказания (доживотен затвор и доживотен затвор без замяна), искането се отнася до замяна с по-леко наказание. През 2015 г. за първи път постъпи молба, с която съден на доживотен затвор без замяна поиска наказанието да му бъде заменено не в доживотен затвор, а в срочно лишаване от свобода.

Специфична, макар и малобройна група случаи се отнася до искания за **опрощаване на изпитателен срок при условно осъждане и условно предсрочно освобождаване, съответно на мерки за пробационен надзор, наложени в изпитателния срок.** Основният аргумент отново са създадените от режима на изпитателния срок затруднения на осъдения да си намери или да започне предложена му работа. Излагат се съображения, че наложените мерки (най-често периодични срещи с пробационен служител и задължителна регистрация по настоящ адрес) ограничават свободното придвижване между различни населени места и така пречат за упражняването на мобилни професии, с което прекомерно затрудняват издръжката на осъдения и семейството му.

През 2015 г. постъпи една молба, с която се търси помилване на **допълнителното наказание лишаване на осъдения от права** да упражнява лекарската си професия. Към момента на подаване на молбата осъденият е условно предсрочно освободен от изтърпяване на основното си наказание лишаване от свобода и изтъква съображения, че лишаването от права му пречи да продължи да упражнява професията си и да си набавя издръжка от полагането на такъв труд.

През 2015 г. не е разглеждана молба за опрощаване на **пробация.**

Самостоятелно искане за помилване на конфискация през 2015 г. не е постъпвало в Комисията. Молбите за помилване на наказанието глоба обхващат и наказанието лишаване от свобода, към което тя е присъединена.

2.3 Профил на неосъдени молители – близки и адвокати

През 2015 г. общо 56 са молителите, които не са осъдени. От тях 33 са близки на осъдените (съпруга/партньорка или майка/баща) и 23 са техни адвокати.

Сред близките преобладават съпругите и майките на осъдените, като общият брой на жените-молителки е 15.

Близките на осъдения молители разкриват устойчив хомогенен профил, който не търпи изменения спрямо предходни отчетни периоди. Тези лица най-често изтъкват хуманитарни обстоятелства, свързани с понасяни от тях неволи поради отсъствието на осъдения. Такива обичайно са полагането на лични грижи за семейството, полагане на труд

или други усилия за осигуряване на издръжка. На следващо място са притеснения за здравето на осъдения, което според молителя се влошава по време на изтърпяване на наказанието. На трето място са аргументите във връзка с извършеното – молителите или изразяват убеждение, че осъденият не е виновен и е бил наказан несправедливо, или търсят снизхождение към него въпреки постъпката му, твърдейки, че тя е инцидентна проява, нетипична за дееца и той е осъзнал грешката си и няма да я повтори.

В отделни случаи през 2015 г. молба от близки на осъдения е оттеглена преди да бъде разгледана, като молителите изрично уведомяват държавния глава, че здравословното състояние на осъдения е подобро и вече не му пречи да влезе в затвора.

През 2015 г. продължи **теденцията на нарастване на броя на адвокатите**, които представляват осъдения в производството по разглеждане на молбата за помилване, в сравнение с предходните мандатни години.

Преодоляна е тенденцията молбите, постъпващи от адвокат, да възпроизвеждат аргументи от касационното обжалване на присъдата. Все още преобладават молбите, в които аргументите на адвоката за помилване изхождат от същите фактически обстоятелства и правни разсъждения, които са били в основата и на защитната теза, изложена пред съда и получила отговор в съдебните актове. Въпреки това все по-често защитниците излагат съображенията си за прекомерност или несправедливост на наказанието в контекста на изчерпани алтернативни средства за защита на осъдения и създадено след влизане на присъдата в сила нетърпимо правно положение поради редица житейски обстоятелства, считани от защитника за изключителни.

След втората половина на 2015 г. престанаха да постъпват молби от оформена през 2014 г. група молби със сходно съдържание, подавани за осъдени, които към момента на подаването не изтърпяват наказанието, на което са осъдени. Осъдените от тази група не си приличат по възраст, образование, професия, здравословен и семеен статус, извършено престъпление, наложено наказание, съдебно минало и други житейски и правни обстоятелства. Въпреки това молбите са идентично аргументирани с твърдения, че молителите са осъдени невинни и наказанието е прекалено тежко, дълбоко ги разстройва и осъдените, демобилизира ги психически и емоционално, пречи им да изградят успешна кариера и стабилно семейство и не може да им въздейства с нищо полезно, а само ще се отрази негативно на психиката им. Молбите демонстрират увереност, че осъденият не представлява никаква заплаха за обществото, а е негов пълноценен член, описан като зрял и интелигентен, посветен на семейството и родината млад човек са в разцвета на силите си, който има стабилна професия и добра репутация и желае да заеме достойно място в обществото, да се грижи за семейството си и да [създаде и] възпита децата си, както и да се труди за благо на държавата си.

През 2015 г. по отделни преписки са получени и **писмени становища от отделни трети лица**, които в лично качество и по собствена инициатива се присъединяват към молбата/молбите за помилване, подадени от осъдения или негови близки. Такива са приятели на семейството или на осъдения, бивши затворници, които го познават, свещенослужители или служители на неправителствени организации, които по повод провеждани от тях корекционни програми в затвора имат лични впечатления от осъдения.

3. ПРАКТИКА НА КОМИСИЯТА

Съгласно чл. 98, т. 11 от Конституцията правото на помилване принадлежи на държавата в лицето на президента / вицепрезидента. Молителите имат право да получат произнасяне на държавния глава по тяхна молба за помилване. За всяко решение на

вицепрезидента Комисията уведомява молителя, освен в случай на помилване, когато се издава указ.

3.1. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ПРЕКРАТЯВАНЕ НА РАЗГЛЕЖДАНЕТО

През 2015 г. Комисията се е произнесла с **предложение за прекратяване** на разглеждането на **66 молби**.

При 57 от тях Комисията е установила, че молбата е подадена след скорошно произнасяне на Вицепрезидента с отказ от помилване и по случая не са настъпили нови обстоятелства, които да налагат новото му разглеждане по същество. Броят на молителите с подадени две и повече молби, разглеждането на които е прекратявано на това основание, са около 20.

Две молби са прекратени, тъй като в тях **молителите не търсят помилване, а разяснения по становището на Комисията по молбата им** или предоставяне на информация за мотивите на Вицепрезидента за отказ от помилване.

Една молба е прекратена, тъй като към момента на разглеждането ѝ наказанието е изтърпяно.

Една молба е прекратена, тъй като **молителят я е оттеглил преди да бъде разгледана** и решена. Основанието за оттеглянето е отпадане обстоятелствата, които молителят е изтъкнал като мотиви да търси помилване.

Една молба, подадена от адвокат на осъденото лице, е прекратена, тъй като **не съдържа информация от основно значение за разглеждането ѝ** – вид на престъплението, за което лицето евентуално е осъдено, наказанието, което му е наложено, информация за съдебния акт и производство, обстоятелства по случая, причини за искане на помилване, вкл. данни дали лицето се намира в страната. Тази информация не е предоставена на Комисията, след като е изрично изискана и за предоставянето ѝ е определен срок, поради което Комисията е прекратила разглеждането на случая.

В останалите случаи **наказателното производство срещу молителя все още не е завършило** с влязла в сила осъдителна присъда, с която да му е наложено наказание. Поради липсата на окончателно наложено наказание помилването е неприложимо.

3.2. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ОТКАЗ ОТ УПРАЖНЯВАНЕ НА ПРАВОТО НА ПОМИЛВАНЕ

Няма промяна в практиката на Комисията по отношение на приложното поле на помилването и основанията за отказ.

В случаите, по които Комисията се е произнесла с предложение за отказ от помилване, тя е достигнала до заключението, че помилването би представлявало омаловажаване на тежестта на извършеното и пренебрегване на опасността, която осъденият продължава да представлява за обществото (в 41% от случаите), като не са налице изключителни обстоятелства, които да правят изтърпяването на наказанието през остатъка му прекомерно или нецелесъобразно (в 40 % от случаите).

В 14 % от случаите е установено, че действащата наказателна и наказателно-изпълнителна система съдържат множество средства за облекчаване на репресията, от които осъденият може да се ползва. Когато твърденията от молителя хуманитарни обстоятелства са били потвърдени, Комисията е установила, че същите са били отчетени и от съда при определяне на наказанието, като то е било намалено поради тях. Комисията не е намерила основания за допълнителна проява на снизхождение, каквото според нея би представлявало ревизия на присъдата (в 22 % от случаите) и би насърчило осъдения да

продължава да извършва престъпления (в 28 % от случаите). Ръстът на тези групи мотиви показва нарастване на относителния дял на молителите, които 1) подават молбите си скоро след осъждането си; и/или 2) при които корекционен процес не тече в хода на изтърпяване на наказанието, като и двете групи молители не са критични към извършеното.

Графика 1. Мотиви на Комисията да предложи отказ (2014 г.)

Графика 10: Мотиви на КП да предложи отказ (2015 г.)

В сравнение с предходната мандатна година устойчив е делът на отказите (40 %), при които проверката не установява неизтърпяната част от наказанието да представлява **прекомерна** репресия за осъдения или да е отпаднала обществената необходимост от нейното изтърпяване с оглед поправянето на дееца (**целесъобразност**). При молителите с устойчив или ескалиращ престъпен модел Комисията е установила, че нагласите, довели до извършване на престъплението, са съхранени, при отказ на съответния молител да се разграничи от извършеното или липса на ресурси и мотивация у него за тяхната промяна. Рискът от рецидив в тези групи молители е висок или среден към висок.

Незначително са зачестили изводите (ръст от 4 %), че молбата следва да се отхвърли, тъй като твърденията в нея са опровергани от установените по случая факти (**недоказаност**). Групата на недоказаните молби почти изцяло включва групата на молбите, в които се сочат хуманитарни обстоятелства, включително здравословни. Когато здравословният проблем е потвърден от актуални медицински данни за осъдения, Комисията е установила, че статусът е бил налице към момента на извършване на престъплението, отчетен е от съда при индивидуализацията на наказанието и не се е влошавал след началото на изтърпяване на наказанието. В редица случаи Комисията се е съгласила с извода, че здравословното състояние е тежко, но ефективното изтърпяване на лишаване от свобода е единствената възможност на осъдения да получи адекватна специализирана лекарска грижа, тъй като извън затвора той не е здравно осигурен и няма достъп до здравни грижи.

В редки случаи състоянието временно се е влошавало, което е наложило прекъсване на изтърпяването за провеждане на изследвания или на лечение. Не е установен случай, в които компетентните власти неоснователно да са забавили или отказали приложението на института на прекъсване на изпълнението на наказанието при наличие на съответните медицински показатели.

Във всички изброени Комисията е установила, че здравословното състояние не е достатъчно основание за помилване, тъй като е съхранен рискът от рецидив. В някои случаи, когато налице са били данни за евентуално подобряване на състоянието и възстановяване на възможността за изтърпяване на наказанието, Комисията е счела, че институтът на

прекъсване изпълнението на наказанието е по-целесъобразният способ за ограничаване на наказателната репресия.

Когато престъплението, за което молителят е осъден, е извършено в причинна връзка със **злоупотреба с алкохол или алкохолна или наркотична зависимост**, в повечето случаи тези обстоятелства все още са налице и продължават да влияят на риска от рецидив. Най-често тези състояния са толерирани от семейната среда, към лечението на която молителят не е насърчаван и която не може да се повлияе от корекционния процес в затвора. Случаите са примери за специфичен рецидивен риск, който изисква ангажимент на превантивни здравни и закрилни политики, тъй като наказателната репресия не е подходяща или достатъчна за ефективното му овладяване.

През 2015 г. близо **двукратно нарасна делът на специфични мотиви за отказ, обозначени статистически като „други“** и обичайно изтъквани заедно с мотиви от някоя от другите групи. Групата на „другите“ произтича от спецификата на конкретния случай и статистически подчертава индивидуалността на преценката при разглеждане на молба за помилване. Такива са например мотиви, с които се отказва помилване, тъй като освобождаването застрашава интереси на осъдения (от лечение, довършване на образование/трудова квалификация в затвора, др.) или на негови близки; би породило неоправдана неравнопоставеност с други граждани; би компрометирало развиващ се корекционен процес; и др. Такава типична хипотеза е например болен/възрастен/осъден на доживотен затвор/доживотен затвор без замяна молител, който извън затвора няма никакви познати или близки, които да се грижат за него и да го подслонят, нито разполага с имущество или физически възможности да си осигури издръжка и грижи. Други типични случаи са свързани с установени и проявени и в извършеното престъпление отрицателни характерови черти, които обуславят опасен за децата на молителя начин на отглеждане и възпитание, поради което Комисията е преценила, че е необходимо корекционният процес да приключи, преди молителят да бъде върнат в семейството си. В отделни случаи е установено, че евентуално освобождаване би разстроило чувството за сигурност и защитеност у трети лица, доверието им в правната система и свързаната с това мотивация на тези лица за спазване на закона.

Хуманитарните обстоятелства по всички преписки от групата на молителите, които се укриват, са опровергани, а Комисията е приела укриването от правосъдието като укоримо поведение.

През отчетния период не са молили за помилване осъдени на **пробация**.

3.3. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ПОМИЛВАНЕ

През 2015 г. Комисията е направила общо 10 предложения за помилване, от които 6 са били уважени.

3.3.1. Общо помилваните лица за 2015 г. са 7, от които 6 с указ на Вицепрезидента и 1 с указ на Президента. От тях четири са помилвани с остатъка от изтърпяваното наказание и са били освободени, а трима са помилвани частично със срок между 9 месеца и 2 години и 6 месеца от остатъка от наказанието лишаване от свобода.

1. С Указ № 30/16.02.2015 г. на Вицепрезидента с остатъка от наказанието си (малко под 7 години) е помилван 46-годишен мъж, на когото през 2013 г. съдът заменил наказанието доживотен затвор с 30 години лишаване от свобода, като се позовал на множество доказателства за поправяне. Съдът се обосновал, че „осъденият след продължителната изолация от обществото е осмислил поведението си и дава убедителни и неотвратими доказателства, че изтърпяното наказание дотук е повлияло на личността му“, като е налице „трайна тенденция и полагане на системни усилия за поправяне“. Според съда

осъденият „притежава умение за ресоциализация и вграждане в обществото, като е налице позитивна нагласа за бъдещето му“.

Комисията установила, че в нарушение на закона при осъждането на молителя е бил приложен по-неблагоприятния за него закон. Към момента на извършване на престъплението, за което молителят е осъден, законът е предвиждал смъртно наказание (под мораториум) или лишаване от свобода до 20 години. Към момента на влизане в сила на присъдата смъртното наказание е заменено с „доживотен затвор без замяна“, приложимо при същите предпоставки, а като негова по-лека алтернатива е въведено наказанието „доживотен затвор“.

ВКС приел, че не са налице предпоставките за най-тежкото наказание. При такъв извод приложимото наказание е по-леката алтернатива на най-тежкото наказание съгласно чл. 2 от НК. Към момента на извършване на деянията тя е била срочно лишаване от свобода до 20 години, а към момента на осъждането (2000 г.) – доживотен затвор. Сравнението между двете според Комисията ясно показва, че по-благоприятен за дееца е действащият към момента на престъпленията му закон, който предвижда максимално наказание от 20 години лишаване от свобода. Молителят обаче е наказан с доживотен затвор. Към момента на произнасяне на Комисията е изтърпял фактически над 23 години.

Комисията направила извод, че помилването е най-краткият път към прекратяване на така установеното нарушение, което създава нетърпимо правно състояние.

Комисията установила в допълнение и данни за завършил корекционен процес. Комисията се солидаризира с направените от съда изводи за молителя, които очертават личност със съхранени социални контакти, изградени и активни трудови навици, подобрена социална компетентност, за която е трудно да бъде защитен изводът, че е опасна за обществото. Изключително ниските стойности на рецидивния риск, достигнати в резултат на постоянна тенденция на снижаване (без рецидивно покачване) и задържани в тези стойности за значителен период от време, показват, че корекционният процес е завършил. Липсва обществена необходимост молителят да продължава да търпи наказанието си.

2. С Указ № 49/19.03.2015 г. на Вицепрезидента с 9 месеца от остатъка от наказанието си е помилван 38-годишен гражданин, който изтърпява 20 години лишаване от свобода за съучастие в хулиганско убийство и фактически е изтърпял 12 години и 1 месец.

Според Комисията престъплението е изолирана проява, извършена в относително млада възраст и под влиянието на съизвършители, но въпреки това то се отличава с упоритост и интензивност, които предполагат висока взискателност към корекционния процес. При анализа на този процес Комисията установила, че той протича успешно и се намира в заключителните си етапи. Рискът от рецидив е снижен от 72 на 19 точки или 53 точки за период от 12 години. В момента е много нисък, като почти липсват дефицити.

Комисията изтъква, че сам по себе си корекционният процес не е основание за помилване, а очакван ефект на наказанието. Въпреки това в разглеждания случай този процес се е развил и приключил в срок, който обичайно е значително по-дълъг. Така молителят е изправен пред необходимостта да търпи значителен по продължителност остатък. Междувременно молителят е съхранил социалните си контакти и е успял да създаде семейство, в което предстои раждане на дете. Налице е житейска перспектива за социално и лично развитие след излизане от затвора, вкл. трудова заетост и интеграция в ново семейство, готово да подкрепи ресоциализацията му. Поведението в затвора е позитивно, при висока лична мотивация за промяна. Предсрочното освобождаване желателно, вкл. от гледище необходимостта от бързо финансово и трудово стабилизиране с оглед издръжката на семейството и изплащане на гражданските иски.

С оглед обстоятелството, че осъденият вече не представлява опасност за обществото, както и принципната необходимост успешните усилия за поправяне да получават признание

от държавата, Комисията е предложила молителят да бъде помилван с част от остатъка от наказанието, която не надхвърля 12 месеца.

3. С Указ № 92/25.05.2015 г. на Вицепрезидента частично с 2 години от остатъка от наказанието (около 6 години и 9 месеца) е помилван 32-годишен мъж с висше филологическо образование, осъден на 10 години лишаване от свобода за убийство при сбиване, предизвикано умишлено от пострадалия. В миналото не е допускал нарушения. Изтърпял фактически 2 години и 7 месеца към датата на произнасяне на Комисията.

Комисията отчетла, че престъплението е единствена и инцидентна проява в живота на осъдения, мотивацията му не разкрива противообществени или агресивни нагласи, а механизмът му включва укорима провокация от страна на пострадалия.

Развитието на осъдения в затвора очертава бързо развитие на корекционния процес, чиято бързина и достигнати нива на поправяне на осъдения са значително по-големи от обичайните. Скоро след навлизане на наказанието в основния му етап корекционният процес носи признаците, които са характерни за заключителните етапи на успешно приложеното наказание. Рискът от рецидив и от вреди е преодолян. Молителят е преосмислил и се разграничава от извършеното. Налице са активно използвани ресурси за ресоциализация, свързани със средата и личността на осъдения – материална и морална подкрепа от близките, съхранени приятелски контакти, активна двустранна кореспонденция и присъствени свиждания и др. Самият осъден проявява находчива инициативност в рамките на строгите режимни ограничения, като активно развива ресоциализационна дейност по отношение на другите затворници - по своя инициатива организира и провежда образователни курсове по английски език, като успява да мотивира тези лица да се включат. Работи на доброволни начала в затворническата кухня. В затвора се проявява като инициативен, активен и отговорен човек, който намира конструктивен и градивен подход към околните и успява да им бъде полезен, като бързо се учи да се съобразява с правилата и ограниченията на средата.

Така постигнатите корекционни резултати за краткия срок на изтърпяване на наказанието придават прекомерност и нецелесъобразност на неговия остатък. Към момента не са налице подходящи институти на наказателноизпълнителното право за облекчаване на репресията.

Стимулирането на този осъден с частично помилване би имало насърчителен ефект не само за неговото лично поправяне, но и за останалите лишени от свобода, с които той е в постоянен активен контакт и на които би бил позитивен пример. Такова помилване не е прошка за извършеното, нито представлява омаловажаване на тежестта му, а е израз на признание за усилията, които осъденият полага за своето и чуждото поправяне, и подкрепа за постигнатите резултати.

4. С Указ № 166/01.10.2015 г. на Вицепрезидента с остатък от наказанието е помилван 44-годишен мъж със средно специално образование, който изтърпява наказание лишаване от свобода в размер на 2 години и 8 месеца за извършени две престъпления. През ранните часове на 30.12.1999 г. извършил грабеж на 150 лева чрез издърпване на дамската чанта на едната от случайно срещнати на улицата три жени. Заловен е веднага и отнетото е върнато изцяло. Второто престъпление се изразява в държане през лятото на 2006 г. на ловна пушка във вилна сграда без надлежно разрешение. Наказанието е окончателно определено на 10.02.2014 г. след 9-годишен наказателен процес и се изтърпява от 14.08.2015 г., след като молителят е екстрадиран от Германия.

В анализа си Комисията установила, че през 16-те години между извършване на престъплението и изпълнението на наказанието са настъпили съществени промени в личността и начина на живот на молителя. През 2006 г. същият се устроил в Германия,

където регистрирал успешна фирма за строителни и ремонтни дейности и създал семейство, в което се грижи за жена си и двете деца. Не са налице никакви противозаконни прояви.

Комисията отчита, че престъплението е нетипично лек случай на грабеж и от него не са налице вреди. Отнетото е възстановено изцяло на пострадалата веднага след извършването на престъплението, като не са ѝ причинени никакви физически наранявания. За извършване на посегателството съществено значение има специфичната реакция на извършителя към алкохолно опиване, но след това престъпление до настоящия момент този проблем е преодолян.

Според затвора, който дава отлична характеристика и благоприятна прогноза за ресоциализацията на молителя, той е добронамерен, с добра личностова зрялост и поведенческа стабилност, отговорен и съвестен при изпълнение на трудовите си задължения по време на изтърпяване на наказанието, като не е допускал никакви нарушения на вътрешния ред. Рискът от рецидив е преодолян, като осъденият приема изцяло отговорността и се разкайва за стореното. Налице е силна подкрепа от страна на неговите родители и съпруга.

Според Комисията по-нататъшното изтърпяване на наказанието е нецелесъобразно. Поправянето на дееца е приключило. Видно от продължителния период след извършване на престъплението, молителят отдавна води устойчив законосъобразен начин на живот. Изтърпяването на наказанието не допринася за ресоциализацията му, тъй като тя вече е осъществена, като причинява ненужни страдания на близките на осъдения и застрашава стабилността на ръководеното от него предприятие, което е работодател на трети лица. На този етап не са налице приложими редовни институти за облекчаване на репресията.

5. С Указ № 176/30.10.2015 г. на Вицепрезидента с остатък от наказанието (около 3 години 7 месеца) е помилван 33-годишен мъж, осъден на 7 години лишаване от свобода за пътнотранспортно произшествие, при което загинали негови особено близки приятели. Въпреки тежкия резултат, самото изпълнително деяние не се отличава с типичната за този вид престъпления опасност. Комисията установила завършило поправяне¹⁰. Емоционалната реакция на молителя, комуто деянието причинило не само телесна повреда, но и психично болестно страдание, е свързана с дълбоки и интензивни процеси на преосмисляне на станалото и на личната отговорност за него. Молителят се разкайва по необичайно остър и болезнен начин и е изградил задръжки пред извършване на подобно деяние в бъдеще, поради което наказанието няма с какво повече да допринесе за нравственото му преобразяване. Поведението на молителя по време на домашните отпуски потвърждава изводите за поправяне. Комисията отчела още житейската трагедия от настъпилата неотдавна смърт на брата на молителя, която поставя допълнителни изпитания пред молителя и родителите му и усилва житейската тежест на наказанието. Липсват подходящи редовни институти на наказателното право за облекчаване на репресията при явно прекомерен остатък. Обществото няма потребност да държи в изолация гражданин, който не е опасен за него и има ресурсите и мотивацията да продължи живота си по полезен за обществото начин. Семействата на пострадалите лица не са подали граждански иск срещу молителя.

6. С Указ № 195/04.12.2015 г. на Вицепрезидента с 2 години и 6 месеца от остатък (около 5 години и 9 месеца) е помилван 39-годишен мъж, осъден на 14 години и 11 месеца за убийството на съпругата си, предизвикано от нейно укоримо поведение. Осъзнавайки извършеното, молителят направил опит да се самоубие. Развитието му в затвора очертава изключително бърз корекционен процес и множество положителни прояви, довели до

¹⁰ Рискът от рецидив при този осъден е сред трите най-ниски, установени през настоящия мандат.

необичайно бързо и категорично преодоляване на риска от рецидив, като са налице реални житейски перспективи за развитие след освобождаването. Молителят е изключително привързан към и загрижен за децата си, на които изпраща всичките си доходи и чийто живот следи. Децата се намират във възраст, в която имат нужда от подкрепата и обичта на баща си и от възможността сами да преценят какви отношения да имат с него в бъдеще. В тази връзка помилването би имало значение и на положителна обективна държавна оценка за личността на молителя, която да ги подпомогне в преценката им.

7. С Указ № 167/08.09.2015 г. на Президента е помилвана 37-годишна жена, осъдена да изтърпи последователно наказания лишаване от свобода в размер на 8 и на 7 месеца за извършени в периода 2011-2012 г. продажби и държане на цигари без бандерол, като с второто престъпление е нарушила изпитателния срок по условното си осъждане за първото. Първото наказание започнала да търпи на 10.07.2015 г. Помилвана е с остатъка от него и изцяло с второто наказание.

Комисията се е произнесла трикратно по случая в периода май-септември 2015 г. с две предложения молителката да не бъде помилвана, направени съответно на 07.05.2015 г. и на 03.09.2015 г., и едно предложение за прекратяване на разглеждането поради липса на нови обстоятелства, направено на 01.07.2015 г. Вицепрезидентът е уважил тези предложения.

3.3.2. През 2015 г. не са били уважени молби за помилване, както следва:

1. Молителят е 52-годишен чужд гражданин, осъден през 1995 г. за пренасяне на кокаин през границата¹¹.

2. Молителят е 56-годишен и изтърпява 17 години лишаване от свобода за убийство при битово спречкване. Изплаща редовно гражданския си иск, а рискът от рецидив е нисък. Комисията предложила помилване с една година от остатъка от наказанието като проява на поощрение и признание за корекционните постижения.

3. По два случая молителите са осъдени на доживотен затвор за престъпления, извършени преди въвеждане на това наказание в правната ни система. Комисията приела, че наказанието е определено по по-неблагоприятния за тях закон и предложила да бъде заменено в най-тежкото, което би било приложимо по закона, който според нея е по-благоприятен.

4. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ НА КОМИСИЯТА ПО ПОМИЛВАНЕТО

На основата на своята работа и през 2015 г. Комисията потвърждава констатациите си, които бяха направени още в края на първата мандатна 2012 година.

Освен тях Комисията добавя следните нови наблюдения:

1. Оформената вече практика по помилване на осъдени на най-тежкото наказание доживотен затвор без замяна чрез замяната му с по-леко, както и съдебната практика по замяна на доживотен затвор с лишаване от свобода по чл. 38а, ал. 3 от НК потвърждава изводите, че **колкото по-вероятно е приложението на някой от тези институтите за облекчаване на отговорността, толкова повече от осъдените се стараят да се поправят и толкова по-категорични и бързи са корекционните успехи на тези от тях, които полагат тези усилия**. Съответно, толкова по-ясно се открояват случаите на непоправими осъдени, към които никой от инструментите за облекчаване на положението им не е оправдан. Следователно, практиката и по помилване, и по приложение на съдебни облекчения, която е източник на надежда за най-тежко наказаните български граждани, показва, че обществото няма основания да се притеснява от тези от тях, чиито наказания са

¹¹ Подробности за случая вж. в Тримесечния отчет на КП за април-юни 2015 г., достъпен на сайта на Президента.

били облекчени, както и че сред общността на останалите относително намаляват рисковете, които произтичат от преживявания за безнадеждност.

Наблюдението е основание за поощряване на изпълнителната и на съдебната власт да прилагат предоставените в компетентността им инструменти за облекчаване на наказателната репресия, тъй като не се установява такава практика да генерира рискове.

2. Системата за изпълнение на наказанията се нуждае от приоритетна подкрепа, за да продължи реформирането си. Корекционните усилия на експертните екипи са компрометирани както от липсата на превантивни и ресоциализационни политики извън местата за лишаване от свобода, така и от липсата на последователен ангажимент на държавата към осигуряване на условия за системно професионално общуване между експертните екипи и за тяхното продължаващо обучение.

В тази връзка следва отново да се подчертае, че пренебрегването на реформените потребности на системата за изпълнение на наказанията е в пряка връзка с установеното и подробно коментирано по-горе **забавяне на справките от затворите.**

Освен забавяне качеството на справките също не е удовлетворително. Очертава се тенденция на **обедняване на информативността на справките** през 2015 г., което наложи допълнителни усилия по допълване на пропуснати данни, допълнително изискване на уточнения и пояснения, посещения на място за запознаване с първична документация и т.н.

През 2015 г. бе установена **зачестяваща практика в справките за осъдените на доживотен затвор и доживотен затвор бе замяна времето на положения от осъдените труд (брой работни дни) да се приспада от срока на изтърпяното наказание.** Тази практика противоречи на чл. 38а, ал.4 от НК. Такова приспадане е възможно и допустимо от закона само при изтърпяване на наказание лишаване от свобода, чийто срок е краен и приспадането го намалява. Такова приспадане не е разрешено за двата вида доживотен затвор, които са безсрочни наказания. Подобни грешки подвеждат както Комисията по помилването, така и органите на съдебната власт, които работят със същите справки, така и самите осъдени относно времето, което осъденият фактически е изтърпял от наказанието си. Това време е от значение не само за изводите, които се правят при преценка приложимостта на помилването, но и при упражняване на правомощията на други органи. Комисията установи, че описаната грешка навлиза например в постановления на прокуратурата, с които държавното обвинение се произнася по въпроси на замяната на доживотен затвор по чл. 38а, ал. 3 от НК. Комисията установи, че грешката се дължи на смесване на подхода към лишените от свобода и осъдените на по-тежко наказание.

Друга относително честа грешка е изчисляването на периоди, в които изпълнението на наказанието е било прекъснато, като периоди на реално фактически изтърпяно наказание. Тя е в грубо нарушение на ЗИНЗС и НПК и води до **незаконосъобразно намаляване на наложеното от съд наказание, водещо до рискове от предсрочно освобождаване на осъдения без правно основание.**

Описаните негативни обстоятелства настъпиха в период на рязко намаляване на броя на служителите на затворните администрации и поява на практики на взаимно заместване между служители с различна професионална подготовка. Необходимо е да се предприемат организационни мерки за компетентно изготвяне на справките за осъдените, като подходът към лишените от свобода бъде разграничен от този за осъдените на доживотен затвор и доживотен затвор без замяна, вкл. администрациите бъдат подкрепени с квалифицирани кадри и методически указания.